



1786



Kern 3481 (i-ii)

538

6

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICAE
INQVIRENS QVAESTIONEM:
QVATENVS PHRENITIS
PROPRIVM SIBI LOCVM
VINDICET IN
SYSTEMATE AEGRITVDINVM?

QVAM
CONSENSV ATQVE AVCTORITATE
GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
IN
REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE
D. IOAN. FRID. GOLDHAGEN,
MEDICINAE, PHILOSOPHIAE ET HISTORIAE NATVRALIS
PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO, CIRCVLI SALICI,
COMITATVS MANSFELDENSIS ET CIVITATIS
HALENSIS PHYSICO,

PRO
GRADV DOCTORIS MEDICINAE

SOLLEMNITER CONSEQVENDO
AD D. IV. OCTOB. MDCCLXXXV

H. L. Q. S.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IOAN. CAROL. FRID. WEINSCHENK
MAGDEBVRGENSIS.

HALAE
TYPIS FRID. DAN. FRANCKE.

DISSECTIO ANATOMICA HUMANI
CORPORIS

OPUSCULUM
PROPRIVM SIVI LOCVM
SYSTEMATE ANATOMICO

AVCTORE
FRANCISCO ANTONIO VON
GRATZOF FACULTATIS MEDICAE
REGIAE PRUTHIANA

PRUTHIAE
A. IOAN. ERNE. GOLDBACHER
PROFESSORIS PRACTICAE ET REGIAE
MAGISTRIS MEDICAE
COMPLURIBUS ANNOTATIONIBUS ET
ILLUSTRATIONIBUS

GRATZOFI DOCTORIS MEDICAE
OPUSCULUM
IN OCTO LIBRIS
DIVISUM

IOAN. GARDNERI & REINOLDI
LITHEOTYPIS
PRUTHIAE
MDCCLXXXIII



VIRO
ILLVSTRI EXPERIENTISSIMO
DOMINO
IOANNI CHRISTOPHORO
WEINSCHENK

MEDICINAE DOCTORI POTENTISSIMI
BORVSSORUM REGIS AB AVLAB
CONSILIIIS

PATRI SVO OPTIMO

PIETATIS FILIALIS PIGNVS

D, D. D.

OBSEQVENTISSIMVS FILIVS
IOAN. CAROL. FRID. WEINSCHENK.



§. I.

An trita illa Pathologiae in generalem ac specialem diuifio, eiusque ad hanc normam vt vulgo fieri folet instituta explicatio, in emolumentum artis medicae vere comparata fit, nec ne? quaefio mihi videtur eſſe parum huc vsque mota, neque tamen quae ſerio moueatur, omnino indigna. In prima huius diſciplinæ parte, ſi a praemittendis diſceſſeris notionibus, veros partium corporis humani morbos, eorumque ſymptomata aequè ac cauſas tradere ſolent. Naturæ humanæ vires et qualitates quomodo a ſtatu naturali diſcedant, inquirunt. Ita verbi gratia de ſenſibilitate, irritabilitate, motu, copia humorum et ſic porro, ſermonem inſtituunt, hinc veros morbos eruere tentant. Promanant exinde pauci morbi, et

hi tamen causas variarum aegritudinum vere
sistunt. Ipsa vero sic dicta specialis disciplinae
pars, quid aliud proponit quam historiam va-
rii concursus, nexus, ortus quoad sympto-
mata et morbos hac vel illa ratione saepissime
et constanter obseruati? Tradunt in hac altera
parte ipsas aegritudines easque certe valde nu-
merosas. In explicandis vero earum causis
semper iterum ad veros morbos in prima parte
iam explicatos confugere videbis, id quod et
postulat omnis rei natura. Febrem verbi gra-
tia morbillosam vt specialem aegritudinem con-
stituunt, eiusque internam naturam siue causas
sanandas explicaturi ad dictos morbos genera-
les confugiunt, verbi gratia ad humorum or-
gasinum, putredinem, systematis neruorum
morbificam conditionem, forte ad acrimoniam
et sic porro. Simile quid valet in quacunque
aegritudine sic dicta speciali. Hoc autem fre-
tus argumento, qui ideo omnem huius disci-
plinae partem specialem relegare vellet, eum
egregie errare statuerem. Verum est, et con-
fen-

fentiunt omnes artis periti: valorem inesse generali Pathologiae aequae ac Therapiae qui quidem speciali harum scientiarum parti minime competit. Addere argumenta quae hoc evincant vberius, superuacaneum esse existimo. Notissima enim sunt quae in Philosophorum scholis de his praecipuntur; neminemque fugit, in ipsa rerum humanarum natura, multas obvias venire aegritudines, quibus nulla omnino respondet morbi specialis pictura, nulla Therapiae specialis medendi methodus. Et in his quae saepe circumstant conditionibus quid quaeso moliendum? Tanquam ad sacram ancoram ad utriusque disciplinae generalem partem confugiendum est, cuius certe praeccepta filum nobis praebent, quo per omnem vel complicatorum morborum labyrinthum egregie ducimur, et quo ducti alios quotidie in exercitio artis anxie haesitantes videre nobis licet, quippe qui coram lectis aegrotantium Pathologiae specialis aegritudines depictas aut Therapiae specialis medendi methodos, nunc

vbuiis applicandas, quaerunt, optant, sed frustra omnino ea omnia moliuntur. Ab altera vero parte cauendum tamen est, ne quid nimis laudi detrahamus Pathologiae speciali. Sunt, vt pauca moneam, symptomata, signa morborum, combinantur quaedam constanter, decursum absoluunt exacte; faciet itaque eorum cognitio ad diagnosin aequae ac ad prognosin egregiae. Imbutus aegritudinum speciali historia perfecta, in statu morbofo vix quidpiam videt praeter expectationem, eventum licet praefagire, varias morborum mutationes naturales et sic alia. Iam vero hinc (quid enim plura?) dicta illa diuifio iure admittenda. Alias vero hoc loco duas mouerem quaestiones, argumenti fimilis, momenti maioris. Primum nempe: *an* omnes in systemate admissae sic dictae speciales aegritudines, quae admissae fuerint, dignae? Deinde vero: *vbi* quaeso generalis regula hanc, si de hoc illoue statu morbofo quaestio esset litem seponens? *vbi* fundamentum verum, quo ad ferendum tale iudicium

cium uti liceat? Patet, alteram quaestionem
 prius inquirendam obuenire, ut respondeas ad
 primam. Hac vel illa ratione haec illaue sym-
 ptomata et morbi nexum ineunt, decurrunt,
 et inde specialem sistunt aegritudinem. Sed
 pateat clarius quo iure nunc sistant eiusmodi
 aegritudinem? Ut hanc sistant, qualia sympto-
 mata esse oportet, an, quae eminent? quae
 constanter eueniunt? qua ratione nexa esse cu-
 pis, qua decurrere, ut tibi sistant iure aegritu-
 dinem specialem? Quantum ego quidem video,
 constantiam quam circa nexum et decursum
 symptomatum morborumue quorundam saepif-
 sime obseruauerant, primum hic tacite posue-
 runt fundamentum. Febris intermittens ter-
 tiana, aliaque innumera mala huius rei mani-
 festa praebent exempla. Fuit perpetua quae-
 dam quorundam symptomatum morborumue
 societas; decursum absoluerunt constanter;
 utrumque obseruatum est vel sexcenties, hinc
 morbi specialis idea. Laudandum est certe,
 de quo dixi, fundamentum. Venit autem

8

mox aliud in mentem quod a symptomatibus
quae mirifice eminere videbantur petierunt.
Quot nonne hinc constitutas habebis aegritudi-
nes? Eminent inter alia symptomata verbi gra-
tia abdominis expansio acuta ab aëre, hinc
tympanites; praesto est sensuum cessatio cum
respiratione laboriosa, hinc apoplexiae notio
et sic porro. Et hoc fundamentum in genere
probandum, multo minus tamen securum, et
vt verum evadat et sanae Pathologiae principiis
respondeat, hac illave limitatione egere omni-
no mihi videtur. Fac eminere symptomata,
sunt tamen et erunt symptomata, ideoque vt
fere cum Galeno loquar sicuti ipsum corpus
umbra, morbum sequuntur. Accedunt alia.
Qualia sunt quae iure eminere symptomata ex-
istimabis? quae notatu et quae specialem ae-
gritudinem sistant digna? iisdem symptomati-
bus multifaria competit origo, vt taceam plura.
Hinc est, quod in dies hanc (sit venia verbo)
symptomaticam Pathologiam magis magisque
negligendam esse medici sentiant, aspirantes
ad

9

ad systemā aegritudinum naturale. Amplecti
vero studeamus quae tacite forte hucusque alia
posuere fundamenta generali regula, vt, qua-
les admittendae sint in specie aegritudines, sci-
re et diiudicare nobis liceat. Ni fallor, erit
haec. Vt maxime specialis quaedam sympto-
matum morborumue determinatio (facta vel
quoad concursum, decursum, aliasue condi-
tiones) ad aegritudinem quae *hinc* perficitur,
sanandam speciatim conferre quid poterit; ita
maxime, quae specialis habeatur aegritudo,
quae proprium sibi inter caeteras vindicet lo-
cum, erit digna. Qua vtimur speciali deter-
minatione ad aegritudinem constituendam, ea
ita sit comparata, vt *inde* negotium practicum
quid hauriat in specie, determinetur specialis
medendi methodus, ne multa, verum et in
specie determinatum emolumentum redundet,
practico medico iure exoptatum. Hoc autem
fundamento nititur etiam, quam supra excita-
vi prima quaestio. Huius vero perfectam ex-
plicationem libris conscribendis parem esse,

nemo non facile intelligit, cum vel innumeræ sint, quas constituere ægritudines. Sufficiat igitur, vnicò Phrenitidis exemplo periculum facere, vt, quatenus hæc specialem in systemate ægritudinem fistat, videamus. In hoc vero tentamine si forte non omnino feliciter me versari Lector beneuolus sentiat, id modo velim concedat, recte me hoc quæstionum genus mouisse, vt quatenus morbi sic dicti speciales locum sibi proprium in Pathologia speciali vindicent, inquiratur exactius et ratione dicto fundamento consentanea. Vtile enim, immo et necessarium nobis esse videtur, vt simili quo dixi respectu omnem Pathologiae specialis campum perlustrare studeant. Rite hæc instituta, quam suadeo, meditatione, alias ægritudines vt speciales relegari alias admitti videbimus.

§. II.

Delirium in febribus acutis sæpissime occurrere, notissimum est. Delirium vero febrile

brile et ipsam cui accedit febrem similis omnino intercedit ratio. Tempore enim exacerbationis febrilis exacerbatur delirium, decrecente autem febre ipsa etiam iudicandi facultas ad suetas operationes reuerti solet. Hinc igitur delirium febrile specialem aegritudinem non sinit, quippe quod febrile symptoma omnino respondet. Fac vero docuisse obseruationes de statu corporis humano morbofo: delirium quandoque simul cum febre ita comparere, vt inter hanc et illud nullus omnino intercedat nexus causalis. Haberes sine dubio aegritudinem peculiarem ab illa quae febrili vulgari delirio absoluitur longe diuersam. Iam vero rem ita sese habere obseruationes docuerunt, et ita comparatum delirium singulari Phrenitidis nomine insignierunt. Quod itaque febris et delirii praesentis magnitudo et constantia in his quae circumstant conditionibus plane non sibi respondent, sed febris nonnunquam delirium, hoc illam sequitur, haec vero illo grauior aequae ac leuior esse potest: prima hinc oritur
pecu,

peculiaris aegritudinis suspicio. Cum haec enim vulgaris febrem et delirium intercedens ratio praesto non sit: statuere pronus eris delirium non febrem sed proprias sibi causas vindicare. Ne vero opus sit hanc quae febrem et delirium intercedit rationem multis verbis describere, *continuitatis* voce in hunc finem vsi sunt medici, ideoque *delirium in febre continuum* vocant quod inter et febrem dicta illa non intercedit ratio. Singularis haec status cuiusdam morbofi conditio sufficere forte videtur, vt ita comparatam aegritudinem peculiarem habeamus. Incedamus vero vt obtinere hoc forte liceat, longe aliam viam, freti fundamento supra laudato (§. I.). Quid si ipsa *continuitatis delirii* conditione vti ita posses; vt, cum hanc videres legitima statim valeret tua conclusio ad causas delirii sanandas paucas, immo causam forte vniam semper similem? Nonne si ita res se haberet, specialem hanc aegritudinis determinationem vere vtilem et practico medico maxime exoptatam fore manifesto patet? Quid

Quid enim, adfit aliud quoddam que delirium non continuum. Quot nonne causas sanandas indicat? Mox erit tuum ad sanguinis respicere putredinem, mox ad orgasmum humorum sanguinisque inflammatoriam constitutionem, mox vero ad fordes quae circa praecordia haerent, mox ad neruorum conditionem morbificam, mox ad vermes, mox ipsam febris intermittens proximam causam, et quae sunt alia. Iam vero in hac delirii specie, obseruata eius continuitate, remouentur plures causae sanandae; agnoscit paucas vere suas (non febriles) causas, hinc certe peculiarem sifteret aegritudinem. Ex hoc itaque praecipuo respectu quaestionem nostram inuestigandam esse censeo, non ex sola delirii continuitatis conditione. Maximae vero huius meditationis vtilitatis mentionem paucis iniicere non superfluum esse existimo. Aliquid enim certe praestitisse mihi videbor, cum beneuolus Lector hisce rationibus permotus ipse inquirere velit, siquidem nostra sufficere non videantur. Est igitur in hac acutissima

sima

fima aegritudine celerrimo opus auxilio; tem-
 pus vt in alia ceteroquin simili aegritudine mi-
 nime conceditur, sed quae optima habentur,
 mox propinanda sunt remedia, ne, quod saepe
 fieri solet, mortem certissimam inducat. Re-
 motio itaque multarum causarum quas affu-
 munt et quae tamen forte non existunt practico
 medico iucundissima erit; ipsa vero delirii con-
 tinuitas ad paucas facile distinguendas causas
 conclusionem largietur, hinc ita comparatae
 aegritudinis locum in systemate egregie defen-
 dere valebit.

§. III.

Phrenitidis perfectam addere historiam
 eius inquirere sedem aliasue quae hoc loco sae-
 pius excitatae sunt, diiudicare controuersias;
 nec omnino nostro proposito respondet, nec,
 cum tot his de rebus iam praeceperint auctores,
 vrget minima necessitas. Hinc igitur de his
 tantum adiciere liceat, quantum ad nostram
 deinde soluendam quaestionem pertinere vide-
 tur;

tur; et, ne sicco pede morbi historiam praeterire videar, praemissis qui prae caeteris audiendi sunt auctoribus, momenta praecipua breuiter enarrabo. Pertinent vero ad illos auctor egregius *Brendel* (eiud. Opusc. medici argumenti P. III. Goetting. 1775. p. 189.) *Schroeder* (Diff. eiusd. argumenti de Phrenitide ac Paraphrenitide Goetting.) *Stoll* (rat. med. T. II. pag. 276.) *Lommius* (obseruationes medic. pag. 66. edit. Amstel. 1761.) *de Haen* (rat. med. IX. 1. §. 5.) *Vogel* (Praelectiones de cognoscendis ac curandis morbis §. 59.) *Boerhaave* (aphor. §. 771. etc.) *van Swieten* (commentat. in Boerhav. Aphorism. 775.) *Segner* (de paraphrenitide, Goetting.) *Nicolai* (de indole ac sede phrenitidis ac paraphrenitidis) *Falkensohn* (Animaduersiones ad illustrand. phrenit. causam. Hal. 1772.) *Timmermann* (de phrenitide idiopathica. 1778.) *Sarcone* (Geschichte der Krankheiten in Neapel §. 523. 535. 545. 559. 565. 574.) *Medicus* (Samlung von Beobachtungen aus der Arzneiwissenschaft 1764-66. pag. 456. 471. 605.) *Pringle*
von

von den Krankheiten einer Armee Th. 3. Kap. 2.) *Morgagni* (de causis et sedibus morb. Epist. 2. art. 8.) *Tissot* (säemtliche zur Arzeneikunst gehoerige Schriften. Leipzig 1779. S. 171.) *Sauvages* (Nosolog. method. Edit. 1768. pag. 365.) Minime ego omnes aegritudines, quas sub titulo phrenitidis in hisce libris recensitas invenies phrenitides habeo; sed ex vario respectu laudandos esse putavi hosce scriptores, inprimisque, ne quae notissima scripta sunt, postea saepius repetere oporteat, et quas forte adiciemus animaduersiones, bene liceat comparare.

§. IV.

Iam paucis attingam morbi historiam aliasue quae ad propositum nostrum spectare videntur conditiones. Antequam ipsa primaria phrenitis compareat, (de secundaria enim infra sermonem instituiam; vel brevi etiam instituta meditatione vix vllus hanc, omnes vero illam specialem aegritudinem forte constituere

tuere autumabunt;) stadium melancholicum diuersimode longum mox vero trium quatuorue hebdomadam spatium sibi vindicans, haud raro antecedere obseruatum est. Primus quem laudauimus Auctor non solum hoc sed et alterum furiosum dictum stadium descripsit egregie. Sunt vero praecipua: animi singularis iniquies (imagines rerum obuersantium, curae haud eluctandae, phantasma de necessitate capiendi consilii quod magna dubiorum vis perturbat) sensationes circa praecordia molestae, anxietas cum tremore; singularis quaedam cum horroribus expauescendi facilitas, et hinc saepe fuga hominum, sermo praeceps, balbuties, linguae ac praecipue albae quandoque tumidae tremor; pauores sub somno; screatus sine tussicula; dolores variarum partium, inprimisque cephalalgia, cardialgia, dolor et aestus circa praecordia contactum sine dolore et spiritu intercepto vix ferentia, immo et ipsa circa has partes molesta pulsatio exploranti manui nonnunquam haud obscura. Accedunt sen-

B

suum

alienationes variae, vt caligines vertiginosae fugaces, difficultas auditus, susurrus aliaue phantasmata; spasmi varii, vnde potus summa difficultas, vnde varia circa laryngem pharyngem, labia, oculos symptomata, vnde artuum perfrigeria, et vrina quae valde vrgentibus spasms, alba et aquosa malo omine mittitur. Alias vero vrinae biliosae sunt crudae, pelliculosae. Alui liquida viridia foetidissima spumosa, tum sicciora tum liquidiora praeter naturam. Ad canthos oculorum, quorum subtorvus aspectus est, saepe icterici aliquid adparet, nariumque stillicidium et profluum lacrymarum haud raro obseruantur. Denique sopores breues excipiunt expergefactiones turbulentae cum ferocia. Sequitur praecua haec symptomata ipsa phrenitis. Eminent inter symptomata delirium. Ferocissimum esse solet. Erumpit enim aeger plerumque in furibundam iracundiam, loquacitatem, garrulitatem et stupendum musculorum robur in his aegrotantibus obseruamus. Comitatur vero hoc delirium morbum inde ab initio

initio neque remissiones multae aut longae vt alias, hic obueniunt, sed ad mortem instantem vsque quandoque delirare pergunt, cuius periculum instare non raro ex ipsa iudicandi facultatis integritate tandem iterum in vltimo vitae termino conspicua praesagire licuit. Remissionum itaque *solita* absentia delirii ponit characterem non omnino negligendum. Quod vero multo maioris momenti est, obseruatur hocce delirium *in febre continuum*. Supra iam huius vocis veram constituimus significationem, qua quidem vt saepe fieri solet neglecta responsionem ad nostram quaestionem vel nullam vel negatiuam iure exspectamus, ita, vt permultas phrenitidis causas esse sanandas falso statuunt. Salua itaque delirii continuitatis conditione magis lucida tamen quae quandoque contingunt interualla, annotanda veniunt. Occupant haec interualla taciturna saepe deliria, floccorum carpendorum stadium, gesticulationes variae manuum ante faciem, motus labiorum in sermonis speciem, oculi in locum quem-

dam defixi siue celerius agitati, blestrismus et quae sunt alia irritamenti praeternaturalis systema neruorum turbantis symptomata. Ceterum vero vario modo, mox risu mox vociferatione, cantu, vaticinio, saepissime tamen manifesto furore feroci conspicuum est hocce delirium. Ad remittentes acutas, febris quae praesto est, accedit: Caelio Aureliano teste quandoque refert hemitritaeum. Remissiones minus notabiles, cutis magis sicca pulsus plerumque paruus et durus instar chordae familiaria sunt huius febris symptomata. Minime vero delirio respondet. Mox sequitur illud, mox antecedit, mox simul eocum erumpit. Aretaei aliorumque obseruationes fatis superque confirmant quam dixi diuersitatem. Alia vero huic aegritudini adscripta symptomata ideo ab aliis separanda veniunt, quod nec propria nec familiaria esse videantur, sed pro conditionum quae circumstant diuersitate mox ad phrenitidem accedant, mox vero omnino queant abesse. Referas huc verbi gratia haemor-

morrhagias, respirationem stertorosam, lethar-
 gum, insensibilitatem, photophobiam et cetera.
 Praeter syncopen vero et spasmos variarum cor-
 poris partium vix quidquam existit, quod ae-
 que facile ac frequenter euenire hic solet.
 Claudere scenam solent conuulsiones, invo-
 luntaria alui excretio, animi quies et quae sunt
 aliae paralyticae neruorum affectionis sequelae
 vulgares. Mortem vero inducunt soporosi af-
 fectus, spasmorum grauitas, inflammationes,
 pectoris praecipue atque capitis partes occupan-
 tes. Ad incrementa et finem praecipue mor-
 bus celeriter procedit, ideoque in numerum acu-
 tissimorum iure est referendus. Rara sunt,
 quae, quod vigesimum attigerit diem proba-
 rent, exempla. Remanent quandoque affectus
 neruorum, cum propter labem cerebri duran-
 te morbo comparatam insania longa, ingens
 virium vix remouenda prostratio, fatuitas, me-
 moriae debilitas, etc. exoriantur inde non
 omnino difficulter. Haemorrhagiam vero na-
 rium et vteri copiosam, varices siue haemor-

hoides fluentes, alui fluorem, deiectiones biliosas, sudores multos non nimios, urinam coctam, quandoque exanthemata vt erysipelas circa collum et faciem erumpens, inter critica posuerunt naturae conamina. Quo vero iure, vera de causis huius mali theoria docebit.

§. V.

Mali diagnosis vix vlla premitur difficultate. Non negligenda est delirii solita vehementia, diuturnitas et dicta remissionum conditio. Inde deducitur quid sit, quod vehemens quodcunque delirium; saepe dixerint, nisi phreniticum, certe phreniticum delirium; quae quidem parui vt videtur momenti annotatio magni esse vt de nostra quaestione feramus iudicium, infra dicenda satis superque probabunt. Quin notante Vogelio omnes in Hippocraticis monumentis appellantur phrenitici, quibus mens in febre non constat. Fallitur autem qui laudatam delirii conditionem solum poneret phrenitidis characterem. Accedunt vt saepe vtilia signa

signa quae ex illo quod praecedere solet melancholico studio, subito erumpente delirio aliisque quae saepe praesto sunt symptomatibus peti posse, supra enarrata manifesto docent. Inter omnia vero dicta continuitas eminet, nec igitur quidquam nostri mali diagnosis aequae necessario postulare mihi videtur, quam ut eorum quae de febre dignoscenda medici praecipiant, hoc loco obtinere studeamus applicationem. Hoc enim saepe neglecto momento, omnis fere nititur, quae huius loci est disquisitionis.

§. VI.

Nominibus et in genere hac vel illa loquendi ratione medico cu. dam familiari, non minus etiam hoc loco facile quis seducitur quemadmodum in omni reliqua Pathologia. Veteres aequae ac recentiores saepe de phreniticis similibusque aegris loquuntur, ne tamen morbi de quo vere agunt natura, villo modo phrenitidis verae nomen sibi vindicat. Adiiciamus,

ne nimis longi simus, diuisiones phrenitidis
solemnnes, quarum plurimae argumenta sistere
possunt, non sine ratione dicta haec esse, aliae
vero ad diiudicandas scriptorum sententias pro-
pius pertinent. Ferocitatem aequae ac peruigi-
lium phrenitico delirio competere solere, con-
stat. Iam vero phrenitidem (quam certe ob-
seruasse sibi visi sunt veteres) desectentem ab
hiscis quae solitae sunt conditionibus, aliis no-
minibus insignire consueuerunt. Ita Galenus
typhomaniae mentionem facit, quippe quod
incedat delirium cum comate somnolento. Ad-
ditur quidem vulgo lethargus in veterum de-
finitionibus; cum vero hoc affectu tentatum
hominem non facile excitari posse postulent,
omittendum potius esset hoc additamentum.
Immo veteres in genere non sibi ipsos respon-
dere satis affectus soporosos definientes, facile
eorum scripta legentes animaduertere pote-
runt. Delirium cum comate vigili phreniti-
dem falsam dixerunt. Ita Trallianus; quam-
vis Sauvages, secutus Galenum, multo aliter
sen-

sentiât. Phrenitidi falsae et catochi nomen imponitur; voce vero eadem alias etiam ac-
 gradines insigniri, quem quaeso fugit? Ve-
 hementem musculorum, actionem furorem, si-
 milia non minus quandoque in Phrenitide ab-
 esse statuunt. Delirium obscurum cum virium
 languore in febre continuum, phreniticum
 vt videbatur dicendum obseruabant. Hinc Ga-
 leni notissima hectica phrenitis. Cum enim
 phrenitis eousque peruenerit vt virium lan-
 guor vrgeat, vitium solidarum partium iam sta-
 tuendum esse putauit. Eiusmodi vero febrem
 quandoque veteres hecticam dixerunt. Alias
 vero et febris ἐκτικὴ opponitur σχετικὴ estque
 illa febris soluta difficilis. Quin et febris putri-
 dae et diariae opponitur. (Conf. Goraeus in
 definit.). Incipientem, adultam et invetera-
 tam phrenitidem habet Alexander Trallianus.
 Causam phrenitidis vel cerebro vel aliis remotis
 a capite partibus insidere posse putant, hinc idio-
 pathicam habent et symptomaticam phreniti-
 dem. Loquuntur etiam saepissime de sympto-

matica et secundaria, immo certe plurima sic dictae huius phrenitidis exempla huc referenda esse videbis. Meminit et Sauvages phrenitidis apyretae, circa quam, ut discedamus ab iis quae forte moueri possent dubiis, id vnum monere sufficiat: feбри certe non respondere delirium in eiusmodi casu, quippe absenti; hinc notioni phrenitidis difficultatem inde nullam exoriri. Dicitur et cerebri inflammatio cephalitis; meningum phrenitis; abstinendum vero ab his esse existimo, ne de corporis callosi, ventriculorum cerebri, sinus longitudinalis, aliarumque partium inflammatione sermonem instituere me velle, metum Lectori beneuolo iniiciam grauissimum. Siquidem vero in historia morborum specialium phrenitidem iure ut peculiarem aegritudinem describere velis, vix ac ne vix quidem immo paulo non plurimas quas dixi phrenitidis diuisiones admittere poteris. Sunt enim quae repugnent multa, id, quod investigatis huius aegritudinis causis, manifesto patebit.

§. VII.

§. VII.

Causam, vt inter omnes constat, veteres habuerunt cerebri eiusue membranarum inflammationem. Mirantur recentiores, quod vero mirentur, non omnino video. Facile hanc sententiam inire poterant. Habemus in hoc morbo vehementiorem, quam quae alias unquam occurrit, mentis perturbationem. Animus itaque humanus quidni pronus fuisset, huius mali sedem in illa ipsa parte autumandi quam vario ex respectu menti habemus proximam animique ipsius mutationum inter ceteras corporis partes maxime et facillime participem? Accedit symptomatum certe quorundam similitudo, vt faciei tumor, rubor, oculorum leuis inflammatorius habitus, et quae alia ab impetu sanguinis versus superiora, vt in cerebri inflammatione, ita et in hac aegritudine, quandoque excitari possunt phaenomena. Denique vero vel sectiones cadauerum praegressae inflammationis effectus manifestos prodiderunt. Cerebri abscessus, puris collectio,

alia

aliaque inflammationis vestigia conspicua sese
praebuerunt. Nec igitur est, quod de illa mire-
mur, cui multi indulserunt de cerebri inflamma-
tione veterum aequae ac recentiorum. Tum
vero ab altera parte saepius invenerunt dictam
inflammationem sine ulla quae phrenitidem alias
comitantur symptomatibus; obseruarunt contra
phrenitidem nec ullam post mortem capitis
detegere potuerunt inflammationem. Habent
quae notissima sunt Willis, Morgagni, Bon-
net, alique exempla. Hinc omnis mutata est
theoria. Abierunt nonnulli in oppositam omni-
no sententiam, nec unquam ab inflammatione ce-
rebri eiusque meningum hunc morbum natales
petere statuerunt. Sunt vero, (et ab hac parte re-
centiorum plurimos stare videbis) qui quamvis
non semper, quandoque tamen phrenitidem ab
inflammatione dicta tamquam a vera causa de-
ducendam esse existiment. Hanc certe quam admit-
tant diversitatem *speciem* veri prae se ferre mini-
me negarem. Sita est in medio plerumque veri-
tas, favet iam hoc, quod inter oppositas sen-
ten-

tentias mediam sibi sumant; a motu sanguinis per vasa cerebraalia vehementiori, conditione hic vix neganda, exspectari iure posse videtur phrenitis; est porro vere inuenta quandoque illa inflammatio; competit in genere morbis quibusdam natura inflammatoria quos cum ad interiora vergunt, phrenitidem quandoque excitasse, compertum habere volunt, vt retro-pulsam materiam erysipelatis, rheumatismi, arthritidis; collectam aquam concrescientias polyposas aliosve inflammationis effectus praeter haec sectiones docuerunt, ideoque, certe vix esse videtur, quod amplius de concedenda quandoque hac causa inflammatoria dubitemus. Facile etiam largior, multis rationibus, quibus hanc inflammationem omnino refutare conantur, parum inesse valoris. Sistant exempla qui ad maniacorum sufficere putant prouocare aegritudinem. Nulla in his, inquit, capitis inflammatio, nec igitur erit indistphreniticis. Has similesue rationes minime valere sentio. Qua vero par est, modestia et facile gravioribus

bus argumentis cedendi pronitate profiteri liceat: illis argumentis nec cerebri inflammationem, ut in ullo casu vere valentem causam probari. Dictas enim rationes *dubia* haberem non vero quae contrarium evincere, vere probare valeant *argumenta*. Elucebunt haec clarius, si ad singula respiciamus. Posita inflammatione, motus per vasa cerebrialia vehemens phrenitidem ut effectum explicabit. Fac vero hunc effectum explicari inde posse (quamvis ego quidem vix putaverim hunc posse determinari effectum, quin eadem causa simul febrem accendat, similem, delirio respondentem ideoque phrenitici delirii notioni aduersam) effectum quem excitare posse putas, explicabis, non autem dictae causae effectum vere existere probabis. Vbi vero vere inventa est inflammatio, ibi certe, an effectum potius quam causam morbi listat, inquirere prius oportet, nec igitur et hisce anatomicorum testimoniis per se uti nobis licebit. Simile quid obseruare mihi videor in multis aegritudinibus. Febre putrida defuncti quoties nonne cerebri

bri abscessus anatomicorum ad spectui prae-
 runt? Febris puerperarum aegrotantem nul-
 lam e medio tollit, quin partium abdominali-
 um inflammationem excitaverit, in sectione de-
 in conspicuam. Et egregie tamen fallitur qui
 in vtraque aegritudine tempore auxiliis medi-
 corum parandis concessio inflammatoriam admit-
 teret causam sanandam. Erysipelati retrogra-
 do, similibusue morbis naturam in genere com-
 petere inflammatoriam nemo negabit. Sunt
 causae excitandis inflammationibus per suam cog-
 nitam naturam, vim nempe irritationis, pares.
 An vero ita retrocedentes morbi inflammatio-
 nem dictam vere excitauerint, et quod accedit,
 hanc excitando verae phrenitidis causae fuerint,
 nulla video quae evincant argumenta. Similia
 valent de polyposis excrescentiis aliisque
 ut volunt inflammationis sequelis. Fac etiam
 hinc probari praegressam inflammationem, an
 ideo haec veram mali causam constituit? Hanc
 igitur hoc loco non absolute negare in animo
 est, an vero istis rationibus euinci queat, iu-
 re

re mihi dubitare videor. Optime vero ad gradum inflammationis forte respiciunt. Non ubique comparuere inflammationis vestigia, cum vero eius gradu res omnino forte niti queat inde non intelligitur, nunquam phrenitidem causari posse. Certum etiam esse videtur, si ullam, perexiguam inflammationem, ut causam phrenitidis admitti posse, talem nempe, quae irritamenti vices gerens, inflammationis autem nomine vix digna ad simplicis congestionis naturam accederet. Haec forte sunt quae theoria habet argumenta, practica vero ab observationibus petita infra dicenda veniunt.

§. VIII.

Iam vero videamus, quo iure causam circa praecordia haerentem siue gastricam accusare videantur. Maximo certe, nisi nos fallant quae summam prae se ferunt veritatis speciem. Bilem virulentam siue ut quid sentiam ingenue dicam causam in genere gastricam irri-

tantem

tantem, et spasmos prae cordia afficientes nec non ipsi euacuationi aduersos, causas suas phrenitidis agnoscit, vt nunc saltem mox probare licebit, saepissime praesentes. Quae suadeant, fere haec sunt. Omnia quae praecedere solent symptomata, ita certe sunt comparata vt de affectis hoc tempore praecordiis dubium vix relinquunt. Varias illas quas diximus, circa has partes molestae aut dolorificae sensationes, caligines vertiginosae, vrina biliosa, facies oculorum icterica ad canthos internos, aliave multa supra quoad maximam partem enumerata huc pertinere nemo non intelligit. Ipso vero morbo iam praesente, quae comitantur illum, phaenomena eiusdem conditionis esse morbi historia eadem omnino ratione satis superque probat. Hypochondria tensa, faeces saepe albae, aluus sicca, et caetera similia praesto sunt, quibus eadem certe competit origo, quae prioribus praeuiis symptomatibus. Respiciamus etiam stadii prioris longitudinem quam obseruare saepe licuit. An respondere hoc

C

mo-

momentum posse putas inflammationi? vbi
quaeso inflammatio praesto est, ita decur-
sum suum absoluens? Eminent in hoc malo
affectus iracundus, quod quidem solum mo-
mentum, eleganter monente *Torti*, ad causam
biliosam nos ducere posset. Huius enim ani-
mi pathematis cum bilis functione et natura
nexum aliis innumeris obseruationibus posse
confirmari physiologia aequae ac pathologia
suppeditare posset certa exempla. Nonne quae
sanissima nunc bilis est temporis momento in-
ter neruorum turbas in virulentam conuerti
vere potest? Oritur itaque ex hoc respectu quae-
dam causae biliosae suspicio. Grauiora vero
sunt quae ex ipsis obseruationibus peti possunt
argumenta. Huc refero, quod neminem fu-
git, vnico emetico non raro omnem sanatam
esse phrenitidem. Veniunt certe Lectori be-
neuolo in mentem quae hac de re habet exem-
pla Celeberrimus van *Swieten*. Similia vero ha-
bent Brendel, Stoll, Schroeder, aliique multi.
Immo vel ipsius Hippocratis dictum: para-
phre-

phrenitidem emeticis sanatam fuisse quem quae-
 so fugit? Aequè vero notissimum est inter me-
 dicos non raro repente ortam esse phrenitidem
 ipsam, instituta in primo stadio venae sectione.
 Quid si et hoc momento ad probandam huius
 aegritudinis naturam vti queas? Venit certe
 inmentem quod tritum docet prouerbi-
 um: Sanguinis domitorem esse bilem; hinc bilis
 mox recordamur. Quod vero leue hoc esse
 videtur argumentum, id mihi grauius factum
 esse fateor, cum phreniticum instituta hoc tem-
 pore venae sectione statim in apoplexiam leth-
 alem incidentem videre mihi licuerit. His ego
 omnibus aliud argumentum addere non dubito.
 Veteres febrem phreniticam, vt supra monui,
 hemitritaeam quandoque obseruarunt. Hemi-
 tritaeus vero pertinet ad morbos biliolos, eos
 nempe, quorum sordes propter propriam na-
 turam ad excitandas partium abdominalium in-
 flammationes admodum pronae sunt. Est in
 genere haec, vt obseruare mihi videor, quae-
 dam inter varias aegritudines naturalis affinitas:

competit nempe quibusdam character biliosus, tempore quo remediorum vim non eludunt, morbi biliosi spectandi sunt; dein vero propter sordium acrimoniam, aliarumue quae circumstant conditionum indolem, inflammationes plerumque lethales huius illiusue partis causantur. Hoc verbi gratia de hemitritaeo et de febre puerperarum ferendum esse videtur iudicium. Iam vero dictam aegritudinum conditionem medici illas sanaturi summa attentione dignam sine dubio habebis; hinc quod characterem aegritudinis specialem sistat, satis gravis erit, ideoque in systemate aegritudinum iis proprium parare poterit locum.

§. IX.

Vt vero eo magis omnis remoueaturs de inflammatione cerebri eiusue meningum suspicio, quatenus nempe phrenitidis causam esse statuunt, partim quae priori paragrapho laudauimus, partim vero, quae de vere inflammato cerebro chirurgis frequentissime obseruare datum

datum est, veniunt comparanda. Capiti violenta causa adnota, vix saepe vlla integumentorum conspicitur laesio, certe non grauior. Intercedere etiam solent aliquot dies, saepe octo pluresue, nullo praesente morbofo symptomate. Accedit dein febricula pulsu paullum celeriori primum monente. Haec vero pulsus conditio mox notabiliter increfcit, atque remediis vix cedit, vt alias obseruamus. Iam certa occultae cerebri laesionis oritur suspicio, a prudenti vero medico multo citius in aegrotantis salutem post omnem grauiorem capitis violentiam assumenda, quamuis quae id nunc suadeant, deesse etiam videantur symptomata. Die itaque plerumque decimo vel decimo secundo cephalalgia, rubor oculorum vriumque prostratio accedunt. Febris luculenta, horrores, et corporis aequae ac mentis inquietudo comparent. Hisce vero praegressis (quod arte non peritus vix expectasset,) soporosi et paralytici affectus mortem timendam annunciant. In hoc autem aegrotantium genere

cerebri inflammationem, eiusue sequelas toties detexit cadauerum inspectio, vt certi fimus de causa aegritudinis in mortem vergentis. Iam vero, si a leuiori oculorum inflammatione aliisue congestionum sequelis discefferis, quae et ipsi phrenitidi quandoque superueniunt: vbi quae-
so sunt symptomata, quibus fretis vllam, quae has aegritudines forte intercederet, causarum similitudinem non dicam probare sed suspicari nobis liceat? Nulla certe omnino, sed potius opposita. In illa enim aegri sunt mentis compotes, id quod in ipsis quae soporosos affectus intercesserunt temporibus quandoque fuit obseruatum; in nostra vero delirium eminet. Obseruantur similia, cum pure alioque liquore praeter naturam idiopathice afficiatur cerebrum. Libero effluxu puri concessio, symptomata mentis affectae vix vlla, denegato vero, non alienatae mentis, sed apoplectica symptomata aut similia accedere solent. Et certe rei ipsius natura alium morbi decursum indolemue non concedere videtur. Quid enim, ipsa primaria parte,
cui

cui vis sentiendi inhaeret tamquam fonti, adfecta, vis eius ipsa destruitur et turbatur: cerebro itaque idiopathice grauius affecto iure soporosos similesue affectus expectarem; hoc autem fonte plane non obstructo, a causa vero partibus aliis inhaerente irritante vehementer laceffito, quid quaero mirum, in vehementes et omnino insolitas actiones erumpere, et insanias hinc nasci feroces? Ita vero res in phrenitide sese habere obseruationes aequae ac argumenta dicta suadent. Congestionum impetu, sympathicae causae effectū, vis sentiendi increfcit, non vero idiopathica inflammatoria causa imminuitur, sed illa ratione adaucta vim irritamenti remoti viuiffime sentit, ideoque in motus ducitur praeternaturales, volo phreniticos. Antecedentis autem paragraphi argumenta huc accedunt, neque sine ratione inde deducitur inflammationem, in ipsis phreniticis quandoque repertam, morbi effectum sistere potuisse. Confirmant haec aliarum inflammationum exempla, cum verbi gratia pleuriti-

dis argumento, biliosas quandoque habendas esse inflammationes euinci queat certissime.

§. X.

Causae igitur circa praecordia haerentis effectum quam saepissime sistere phrenitidem extra omnem positum est dubitationem. Mitto vero omnino rationem qua forte producere valeat hunc grauem affectum. Memini me audiuisse, praeprimis sensilem abdominis partem in hoc casu a bilioso fomite irritari. Vnum tamen adnotare liceat circa hanc causae morbi-
ficae agendi rationem probabilem. Non solum accusare poteris bilis acrimoniam. Praesto est haec maxima ut destruantur non solum partes excoaratione, quas virulenta bilis reiecta tentauit, sed in ipsam aeger incidat lypothymiam; nec tamen obseruatur phrenitis. Hypothesin non omni veritatis specie destitutam forte haberes, si ad ipsos quae causam gastricam includunt spasmos, eorumque vim eua-

cua-

cuationi aduersam, irritationis vero sequelis propagandis parem prouocares, sede irritamenti praeter naturalis minime tamen omnino neglecta.

§. XI.

Comparatis autem et aliis hac de aegritudine obseruationibus, dicta causa minime sufficere videtur: accusandas potius esse referunt multo plures, quarum mox has mox illas remouendas esse statuendum sit. Ita nempe motum per vasa cerebrialia rapidum causam fuisse contendunt; insanias vere phreniticas ab insolatione natales petiisse frequenter narrant; venae sectionem, et ne multa antiphlogisticam medendi methodum solam vtilem fuisse adiiiciunt; alii vermes ingestis sibi ingratis turbatos, alii acrimonias varias accusant, systemati neruorum inimicas, vt veras quandoque phrenitidis causas. Pergunt alii, quandoque accedere phrenitidem non solum febribus exanthematicis (variolis, miliaribus, morbillis, forte

vt putant propter metastasin acrimoniae ad cerebrum) sed simili etiam ratione febribus inflammatoriis (tentata nempe hac illaue parte inflammatione, vt de peripneumonia saepissime, de enteritide vero, erisipelate aliisque inflammationibus idem quandoque valere statuunt) nec non febribus continentibus (suppressis praecipue sanguinis euacuationibus), febribus nervosis, aliisque forte pluribus morbofis corporis humani affectionibus, vt passioni iliacaе.

§. XII.

Si vero tot iure admittendae essent variae phrenitidis causae sanandae, quid quaeso est, quod peculiarem habeamus aegritudinem? quid est quod delirii continuitatis caractere ita abutamur, vt sine ratione magna aegritudinum cohors augmentum capiat inutile? Ego certe fateor si res ita vere sese haberet, nunquam phrenitidis in specie facturum esse mentionem in systemate aegritudinum bene constituendo.

Addi

Addi enim posset delirii cuiusuis in genere ex-
 plicationi, quae de phrenitide nunc in specie
 monenda videntur, re ipsa vero sine omni uti-
 litate modo repetenda venirent. Mittendus
 itaque esset omnis continuitatis delirii chara-
 cter, quippe inutilis, nec quae specialem ae-
 gritudinem ponat, et negotium practicum in
 specie dirigat, comparatus. Tot vero causis
 falso forte admittis, paucis, iisue cognitu fa-
 cilibus in ipsa rerum natura modo in eiusmodi
 continuo delirio valentibus, quid sit, video,
 quod faciant peculiarem aegritudinem, et hanc
 igitur sibi sumat viam nostra meditatio.

§. XIII.

Prius tamen remouere studebo, quae ex ip-
 sis sectionibus contraria peti possent argumenta.
 Sunt notissima quae habet Timmèrmann in su-
 pra laudata dissertatione de phrenitide idiopa-
 thica. Vitia cerebri inuenta fuere, non vero
 circa praecordia. Nonne vero quod repone-
 re medici solent valde probabile est? vitia nem-

pe

pe humorum in sectionibus vt compareant expectari non facile posse? Si nempe in minimis hepatis, lienis aliorumque viscerum vasis partes haerent corruptae; latent certe in tenebris. Quem enim nostris temporibus fugit, in aegritudine gastrica non semper stricte sic dictas vias primas sordibus manifestis scaterere, sed ipsa viscera saepe fomitem morbosum continere, in primas vias vt redeat sanitas arte vel natura necessario ducendum? Vbi hoc valet, ibi certe eodem iure gastricum habebis morbum, quo alium cuius sordidam causam ipsis oculis in ventriculo aut intestinis detegere posses. Morbis vel aliis vere gastricis defuncti causam hanc manifestam aegritudinis non semper dabunt conspicuam anatomicis, id quod nemo negabit. De capitis vero laesionibus supra iam dicto modo ferendum forte est iudicium, vim nempe morbi has induxisse. Nec vero dissentit laudatus egregius auctor vt forte videtur. Cerebrum nempe ita in bilem agere monet, vti hanc saepe obseruatum esset
agere

agere in illud; biliosum itaque morbi characterem ab inflammatione praevia, stadii melancholici causa, produci posse. His igitur etiam concessis, morbi ipsius dicta natura gastrica minime negatur. Explicationi vero laudatae difficultatem a stadii melancholici longitudine petendam obstare vides. Accedit saepe post capitis admissa vulnera vomitus comparuisse biliosas aliasque bilis manifestas a statu sano alienationes; nunquam vero inde Phrenitidem.

§. XIV.

Ideo vero tot Phrenitidis causas (§. XII.) a medicis constitutas esse existimo, quod quae ad phrenitidem iure referri nequeunt aegritudines huc tamen referre non dubitauerint. Amplectuntur varios status morbosos communi phrenitidis nomine, quibus plane non vnicus communis character morbi (iure pro peculiari ideo habendi) competit.

Quod

Quod quidem vt pateat clarius: inuestigandum primum erit in genere, quomodo delirium, aegritudinis acutae formam prae se ferens simul cum febre ita tamen contingere queat, vt plane feбри non respondeat? Quaerendum est, ne negligatur hic aliusve casus, primum de possibilitate huius conditionis in genere. Hisce dein accedat quaestio: an singula quam euenire posse putamus huius delirii conditio vere existat, et si hoc, an referenda sit ad phrenitidem vt morbum specialem? Hisce igitur quaestionibus quae respondeam habeo haec.

§. XV.

Leuissimum et restitutis uiribus mox euanesens delirium ideo phreniticum forte habere quis posset, quod feбри recte respondere non videtur. Ita iudicandi facultas superstite post febris grauiorem paroxysmum neruorum debilitate leuiter turbata quandoque obseruatur.

Nemi-

Neminem vero qui hos similesue casus ad phrenitidem quam volumus referendos esse existimet, fore puto. Leuissima ratione perturbata est iudicandi facultas, vix iure delirium appellatur; viribus mox cedit, nec aegritudinem acutam constituit. Misso itaque hoc casu, mox ad alterum transeamus. Graue, longum, periculosum, sed obscurum cognitum est delirium. Has refert dictas condiciones neque tamen pro febris gradu eas ita expectares. Res ita se habet in febribus neruosis, et hoc forte loco Galeni hectica phrenitis ponenda veniret. Quod si enim hoc nomine illum insignire velis casum, quo furibundum phreniticum delirium, re tandem conclamata languorem virium summum inducit, quid quaeso eiusmodi in fine morbi nunc conspicuum delirium propriam haberes aegritudinem? Nunc (actum enim est de vita aegrotantis) ita conspicuum delirium a paralytica neruorum affectione proficiscitur, nec mirum est, quod feбри non respondeat; nihil notatu dignum in hac

hac est delirii continuitate, nihil omnino quod medici interesse queat, sed mors in-
euitabilis. Fac vero hecticae Phreni-
tidis nomine alteram quam diximus delirii
conditionem comprehendi, in febribus neruo-
sis praesentem. An hanc phrenitidem iure
habebimus? Negarem, fretus quod dicam
argumento. Quod feбри non respondere pu-
tant delirium, id vere et omnino respondet.
Signis quae nempe febris diagnofin largiuntur
veram res omnis haec nititur. Constat vero de
his, et febrem itaque neruofam multo minus
folo pulfu diiudicandam esse quam alias, itidem
constat. Falfis eiusmodi fignis fidem habeas,
et ita grauiffima erit febris quaecunq̄ neruo-
fa, vt leuiffima tibi videbitur. Hoc vero
momento non neglecto omnis remouetur in
hoc cafu delirii continuitatis iufta fufpicio.
Eft delirium febrile; inftar febris, cui fympto-
mati cum accedit delirium, fanatur, nec igitur
phrenitidis nomine dignum haberi unquam po-
terit. An ideo forte decepti plures funt me-
dici?

dici? an explicare inde licebit quid sit, quod institutam saepe videamus comparationem phrenitidem inter et febres nervosas? Nonne simili nititur fundamento aliorum febris nervosae notio, cum febrem ponant cum singulari phrenitide nexam? Sed facile mittimus haec, si modo pateat, omnes has similesue ita dictas phrenitides ita minime esse dicendas. Simile ferendum est iudicium de omni phrenitidis secundariae casu, quem vario modo in libris medicorum enarratum et instar phrenitidis descriptum esse videmus. In de cursu aliorum morborum tandem sub fine deliria plerumque erumpunt lethalia saepe phrenitica dicta. Has vero ita comparatas et descriptas aegritudines minime mouere nos iure posse, vt propriam constituamus aegritudinem phrenitidis nomine insigniendam, multa sunt quae doceant. Inuenies enim in hoc casu 1) multas morborum historias quae quidem delirii continuitatis nullam omnino faciant mentionem, immo contrariam adfuisse delirii condi-

D

tio-

tionem, quandoque claris verbis adiiciunt. Non ita rarum est, apud recentiores legere: das Toben nahm *nebst dem Fieber* stündlich zu, referentes phrenitidis historiam. Alii delirii longi aut vehementis cuiusvis conditionem continuitati male explicatae substituunt. Pertinet huc etiam, quod supraadiecimus, veteres nempe bene monente Cl. *Vogel* omnes quibus mens in febre non constabat, mox appellasse phreniticos. Casus vero phrenitidis alii ex aliis petierunt obseruatores; de delirii conditione minus solliciti, nomine phrenitidis autem freti, ex variis historiis, vbi nomina phrenitidum occurrunt, causas eruere studuerunt. Ita collectas causas phrenitidis, vt peculiaris aegritudinis causas, hinc multas habuerunt. In multis itaque de phrenitide secundaria historiis delirii continuitatis conditio vel neglecta, vel negata; vel dubia est. 2) Induunt saepe febres in decursu characterem nervosum. Delirium nunc forte conspicuum dicitur phreniticum. Quo vero iure, supra iam probasse mihi

mihi videor. 3) Si ab his discefferis, alios casus
 secundariae phrenitidis superesse videbis,
 qui quod vere continui delirii in iis fiat men-
 tio, phrenitidis nomen iure sibi vindicare
 videantur. Immo vero vel ita comparatae
 aegritudines non iure habendae sunt speciales,
 nec phrenitidis nomine dignae. Inuestigata
 enim quaestione: quid sit, quod delirium ali-
 is grauioribus morbis quandoque accedens phre-
 nitici delirii condiciones quasdam referat? rite
 instituta meditatio hanc largietur responsonem.
 Causae febriles et aliae, quae prius mediante
 febre (congestionibus nempe, et sic porro)
 delirium producere valebant sibi respondens,
 nunc multo grauiores redditae per se turbant
 neruorum systema; ideoque delirium caussan-
 tur feбри non satis omnino respondens. Sunt
 vero, quod bene notandum, caussae tamen eae-
 dem, agendi ratio vero diuersa. Antea enim
 delirium constituebat effectum earumsecundum,
 mediante ipsa febris natura procreatum; nunc
 effectum socium. Accedit: hac quae nunc

forte patet delirii continuitate medicum vt peculiaris aegritudinis caractere in aegri salutem vti omnino non posse. Arceat aegritudinem, ne ad hoc vehatur summum vestigium periculi plenum; ipso vero praesente quid quaeso superest, quam vt causas aegritudinis impugnet, cui accedit sic dicta phrenitis. Huius enim accedentis mali nullae sunt propriae causae remouendae. Qui igitur his et similibus morborum historiis vti posse putarent, vt proprium in systemate aegritudinum phrenitidi locum parare queant: ii certe saepius frigus eorum qui in agone versantur marmoreum describere eiusque vt morbi specialis causas constituere mihi viderentur.

§. XVI.

Remotis quae sub nomine phrenitidis aegritudinem specialem sistere nequeunt remouendis aegritudinibus: alias superesse video, vbi non solum vera obseruata fuit delirii, acuti morbi speciem prae se ferentis, continui-
tas,

tas, sed ceterae etiam adfuere conditiones quae quod specialem habeamus aegritudinem, in salutem aegrotantium non suadere sed postulare potius videntur. Est quam descripsimus supra phrenitis. Praesto fuit vehemens delirium vere continuum et stadium plerumque praetium fuit melancholicum. Statim vero et hoc loco difficultatem nasci video. Similem aegritudinem obseruarunt a bile et spasmus; vermibus primarum viarum turbatis nervorumque systema dein mirifice turbantibus; haemorrhagiis suppressis; acrimoniis retrogradis sive molientibus eruptionem: sanguinis denique orgasmo, phrenitidis vel vera vel socia certe causa. Non est quod dicta probare singulis studeam, quae medico cuius facillime hoc loco in mentem veniunt obseruationibus. Iam vero comparatis §. I. et II. laudatis argumentis, propter causarum multitudinem, ne protopathica quidem phrenitis, quae specialem sistat morbum e re medicinae esse videtur. Facile autem remouebitur hoc quod

dixi argumentum. Si nempe a gastrica
caussa discesseris, *primum* ceterae quas diximus
causas non ita exacte, certe et frequenter ab ob-
servationibus vindicatas esse iure meritoque
profiteri posse mihi videor. Rarius itaque
contingunt. Accedit *deinde* quod singulae hae
causae cognitu sint facillimae. Sanguinis verbi
gratia orgasmus et leuis forte inflammatio,
caulis praegressis (verbi gratia insolatione) et
symptomatibus praesentibus manifestis facie ver-
bi gratia tumida, rubra, oculis rubris, tempera-
mento non bilioso sed mobili calido et sangui-
neo habitu plethorico, doloribus, aliisque praeci-
pue congestionum sequelis valde conspicuus est.
Quae vermibus inimica sint ingesta, quae an-
thelmintica, quae vermium signa forte prae-
gressa; suppressam esse haemorrhagiam; interio-
ra petiisse hoc illudue exanthema; sunt certe
haec omnia ita in genere facillima cognitu ut
nihil facilius. Denique omnem hac de re con-
trouersiam mitti posse senties, habito ad sta-
dium melancholicum respectu. Si a prima dis-
ces-

cefferis causa, id nullibi alias vnquam comparuit, supra enarratis symptomatibus sipatum. Vbi vero hoc praeuium fuit, (maiori vel minori gradu ceteroquin incefferit) ibi certe *aegritudinem* habebis *spastico-gastricam*.

§. XVII.

Ideo itaque proprium sibi in aegritudinum systemate locum vindicabit Phrenitis: quod ita est comparata delirii continuitatis conditio, vt cum hanc aegritudini protopathicae acutae competere videamus, per hucusque factas obseruationes nostra statim valeat vera conclusio ad aegritudinem *spastico-gastricam*; nisi forte *in casu multo variori* ad alias dictas causas sanandas respiciendum sit, quoad numerum vero *per paucas* quoad diagnosin *longe facillimas*, quoad causarum nexum vix vnquam solas sed *potius socias*.

§. XVIII.

Confirmantur dicta hac breui meditatione. Mirum non est causas *verae* phrenitidis

multas remoueri posse, quippe quae delirium quidem febrile non vero phreniticum accendunt. Multae enim illae causae mediante febre delirium causantur, hinc delirium respondens; in phrenitide autem, ubi ratio febrem inter et delirium multo alia intercedit, hic etiam causarum nexus non erit expectandus. Statuendum potius erit causam delirii, per se quasi in hoc morbo vigentis, in parte corporis humani haerere, cuius constat mirificus cum capite et singularis ita nempe comparatus consensus, ut sanguinis organum febrile tanquam causae intercedentis non opus sit interuentu, ut irritata hac parte oboriatur delirium. Hoc vero de nulla alia parte ita valebit quam de abdomine. Nervorum abdominalium est nexus cum ipsa mentis officina ita proprius et unicus, ut sola eorum irritatio delirium vere phreniticum sympathica ratione causari valeat. Nervis enim ceteris commercium quidem est cum cerebro, non vero ita proximum unicum, ita nempe comparatum ut irritati non simul simili gradu valorem sanguini.

guiferorum systema turbent, hinc febrem delirio respondentem accendant. Videatur autem haec theoria nimiam audacitatem, subtilitatem, vel meram redolere hypothefin; illa tamen hypothefis inter omnes ceteras erit lubentissime concedenda, qua, quod observationes iam euincere et probare voluerunt, nunc, quomodo et rationi forte respondeat feci periculum explicare.

W 18
Pic 1

1
DE LAVDE
MEDICAMENTORVM
SIMPLICIVM RESTRINGENDA

ILLVSTRIS AC GRATIOSI ORDINIS MEDICI
AVCTORITATE ET CONSENSV
IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

D. IO. FR. GOTTL. GOLDHAGEN,

MEDICINAE, PHILOSOPHIAE ET HISTORIAE NATVRALIS
PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO, CIRCVLI SALIC,
COMITATVS MANSFELDENSIS ET CIVITATIS
HALLENSIS PHYSICO

PRO

GRADV DOCTORIS MEDICINAE

SOLEMNITER CONSEQVENDO

AD DIEM XXIX. SEPTEMBER. MDCCCLXXXIV.

H. L. Q. S.

PVBLICE DISSERET

AVCTOR

ISAAC DAVID LEVI

HALLENSIS.



HALLAE

TYPIS FRIDERIGI DANIELIS FRANCKE.

xrite

colorchecker CLASSIC

